

Gunhild Nissen, *Udfordringer til Højskolen. Danske folkehøjskoler 1844–1994*, (*Wyzwania dla Szkoły Wyższej. Duńskie szkoły ludowe 1844–1994*), Foreningen for Folkehøjskoler Forlag, Odense 1994, ss. 392.

Sto pięćdziesiąta rocznica działalności ludowych uniwersytetów w Danii (1844–1944) stała się okazją do przeprowadzenia analiz wieloaspektowych funkcji, jakie ta uczelnia odegrała w życiu duńskiego narodu. Wśród licznych opracowań naukowych i wydań popularnonaukowych warto zwrócić uwagę na publikację autorstwa pani Gunhild Nissen, zatytułowaną *Udfordringer til Højskolen. Danske folkehøjskoler 1844–1994*, co można przetłumaczyć jako: *Wyzwania dla Szkoły Wyższej. Duńskie szkoły ludowe 1844–1994*.

Opracowanie pani Nissen składa się z dziewięciu rozdziałów. Siedem z nich prezentuje działalność uniwersytetów ludowych w Danii w latach od 1844 r. do lat siedemdziesiątych XX w., rozdział ósmy opisuje okres ćwierćwiecza od 1969 do 1994 r., a w dziewiątym dokonano próby syntezy i wskazano na współczesne wyzwania stojące przed tego typu placówkami edukacyjnymi. Całość opracowania poprzedza wstęp, a zamyka je zestawienie oraz wykaz literatury.

We wprowadzeniu do swego dzieła Autorka stwierdza fakt, że wyższe szkoły ludowe mocno wrosły w duńską kulturę. Na początku swej działalności angażowały przede wszystkim młodzież, obecnie zaś inspirują niemal wszystkie pokolenia duńskie. Nissen postawiła sobie szczytny cel badawczy, a mianowicie próbę znalezienia odpowiedzi na pytania: *Jaką rolę odegrały Wyższe Szkoły Ludowe w historii Danii? Jaki miały wkład w rozwój życia religijnego, społecznego i politycznego? Jaki miały wkład w rozwój duńskiego szkolnictwa?* (s. 13).

Prezentując najważniejsze wydarzenia z historii rozwoju idei Wyższej Szkoły Ludowej, zwraca uwagę, że tworzenie tej pionierskiej inicjatywy (*bez wzorców, bez rutyny, bez historycznej naleciałości*) oraz kreowanie czegoś zupełnie nowego (*a także legitymowanie swego dzieła i ponoszenie za niego odpowiedzialności*) jest zadaniem epokowym, które mogą podjąć tylko nieliczni. Inicjatorem tego wiekopomnego dla całej Danii dzieła był protestancki biskup, teolog, poeta, pedagog i polityk – Mikołaj Fryderyk Seweryn Grundtvig, który stworzył teoretyczne podstawy nowej koncepcji edukacyjnej, a praktyczną realizację swej idei pozostawił innym (s. 14).

W rozdziale I (s. 17–60) została szeroko opisana sytuacja społeczno-polityczna z początku 1840 r., a więc z okresu bezpośrednio poprzedzającego powstanie pierwszego uniwersytetu ludowego. W napiętej sytuacji politycznej, dotyczącej sporu na temat przynależności niemieckojęzycznego księstwa Slesvigu, G. Nissen ukazuje działalność Chrystiana Flora – profesora języka duńskiego na uniwersytecie w Kilonii, generała, polityka i dyplomaty, który w 1844 r. otworzył w Rødding pierwszy uniwersytet ludowy w Danii. Jednak ta szkoła ludowa nie w pełni realizowała teoretyczne założenia Grundtviga.

W rozdziale II (s. 61–150) Nissen prezentuje działalność duńskiego pedagoga Ludwika Schrødera (1836 – 1908), który po przyłączeniu w 1864 r. Slesvigu do Niemiec i przeniesieniu uniwersytetu z Rødding do Askov objął w nim funkcję kierownika (1865). Ludwik Schrøder dość szybko doprowadził tę placówkę do pełni możliwego rozkwitu i uczynił ją znaną w całej Skandynawii. Wprowadzając idee Grundtviga, a zwłaszcza jego uświatlenie historii, osobiście zaszczerpił zwyczaj śpiewania pieśni patriotycznych i ludowych przed i w czasie zajęć szkolnych. Ten młody pedagog, razem ze swoją małżonką Charlotte, stworzyli prawdziwie rodzinną atmosferę w funkcjonowaniu duńskich szkół ludowych.

W dalszej części opracowania zwrócono uwagę na fakt, że był to okres pozytywizmu, w którym Darwin ze swoją ewolucją w biologii i Georg Brandes w literaturze negatywnie wpłynęli na wiarę i moralność wielu Duńczyków. Wobec tych niekorzystnych tendencji Grundtvig proponował, aby z uświadamianiem patriotycznym, religijnym i społecznym dotrzeć do młodych mieszkańców duńskich wsi, których nie dowartościowywał ówczesny system edukacyjny. Spotkało się to z negatywną reakcją ze strony niektórych mieszkańców duńskich miast.

W następnym rozdziale (rozd. 4, s. 171–201) pani Nissen ukazuje powstanie nazizmu oraz oparcie władzy na klasie robotniczej, zwłaszcza w Niemczech. Chłopi są spychani na drugi plan, a patriotyczne idee Grundtviga przejmują klasa robotnicza i ich mocodawcy. Powstaje nowa koncepcja wyższej szkoły ludowej. Zanika w niej wiejski charakter uczelni, tak specyficzny dla tego typu placówek. Jednak w okresie międzywojennym ta idea Uniwersytetu Robotniczego przeżywa swój głęboki kryzys.

W latach pięćdziesiątych XX w. okazało się, że młodzież miejska jest bardziej zaniedbana pod względem edukacyjnym niż młodzież wiejska. Z myślą o niej powstaje więc nowy profil szkoły, który zdecydowanie naruszał koncepcje Grundtviga. W ujęciu Grundtviga to dyrektor szkoły miał jedyne prawo decydować o programie nauczania i sposobie jego realizacji, tymczasem nadszedł czas wspólnej odpowiedzialności za prowadzone dzieło i program kształcenia przez wszystkich współtworzących środowisko uniwersytetów ludowych (rozd. 5, s. 202–243).

W następnych rozdziałach swej książki (rozd. 6 i 7, s. 244–325) Autorka analizuje źródła i przyczyny oporu młodzieży wobec przyjętych i ustalonych autorytetów. Kontestacja objęła swoim zasięgiem również słuchaczy szkół ludowych. Szkołę poddano ostrej krytyce i zrewidowano jej koncepcję pod kątem programu kształcenia przyjętego dla wyższych uczelni oraz społecznego zapotrzebowania i indywidualnej przydatności na propagowane w nich treści nauczania. Ideę Grundtviga połączono ze współczesnymi koncepcjami edukacyjnymi i stworzono nową wizję szkół ludowych. Zdaniem G. Nissen ta rewizja jest korzystna dla całego społeczeństwa duńskiego.

W końcowych rozdziałach interesującego nas dzieła (rozd. 8 i 9) zaprezentowano sposób, w jaki wyższe szkolnictwo ludowe torowało sobie drogę w duńskim społeczeństwie w ciągu ostatnich 25 lat (1969–1994) oraz fazy jego rozwoju i walkę o przetrwanie wśród współczesnych ofert edukacyjnych. Ukazując nowe perspektywy oraz poszukując nowych sposobów na właściwe funkcjonowanie w obecnej rzeczywistości, Autorka opracowania zachęca badaczy tego duńskiego fenomenu społecznego do przeprowadzenia głębszych analiz nad rolą szkolnictwa ludowego w formowaniu nowego wizerunku zmieniających się pokoleń.

ks. Janusz Mierzwa